

KAJ JE S SLOVENSKIM VERONAUKOM V KANALSKI DOLINI**ŠE O VERSKIH RAZMERAH V VIDEMSKI ŠKOFIJI****Protimanjšinske „obveznosti“ škofije - Lika dveh cerkvenih dostojanstvenikov**

Novi list je nedavno tega priobčil uvodnik, v katerem je med drugim obsodil krivice, ki se gode Slovincem v Kanalski dolini tudi na cerkvenem področju. Pisal je o prepovedi, ki je bila dostavljena ondotnim duhovnikom, da ne smejo poučevati v šolskih prostorih verouka v slovenščini, ter ugotovil, da za to pada odgovornost »na vest samega nadškofa Zaffonata«.

Proti članku niso nastopila napadena cerkvena oblastva, pač pa je 11. junija priobčil Katoliški glas v obrambo videmskega nadškofa uvodnik pod dolgim naslovom »Demagogija in resnica ali poučevanje verouka v Kanalski dolini«. Obdolžil nas je, da nismo pisali resnice, in nas pozval, naj krivico popravimo.

Ker je verouk v materinem jeziku za Slovence tako važno vprašanje, da sega daleč preko zgolj strankarskih zadev, se čutimo moralno primorani, da o stvari spet spregovorimo.

NEOVRZNA RESNICA

Da bi dognali, ali je naš list pisal resnico, so se gospodje pri Kat. glasu obrnili za obvestila v Kanalsko dolino in prejeli od slovenskega župnika iz Žabnic g. Jožefa Simića pismo, ki ga zelo radi navedemo. Gospod župnik pravi v njem, da je že 30. decembra 1958 prejel od videmske škofije dopis, ki se glasi: »Višja šolska oblastva so opozorila škofijski katehetski urad, da se v šolskih prostorih, kjer se mora opravljati pouk vedno v italijanščini, časih poučuje krščanski nauk v slovenskem in nemškem jeziku; prošila so ta urad (ki je napravil prošnjo za uporabo šolskih prostorov), naj opozori duhovnike, da je bilo omenjeno dovoljenje dano pod pogojem, da se v šolskih prostorih uporablja zmerom italijanski jezik....«.

Na opomin je župnik Simić odgovoril škofiji, da se opozorilo pravzaprav ne tiče neposredno župnije v Žabnicah, kjer se od l. 1945 nemoteno opravlja v šolskih prostorih ne samo verouk v slovenščini za slovenske župljane, nego tudi v nemščini za župljane nemškega jezika. To dela ondotna učiteljica...

Župnik torej na šoli ni nameščen kot državni katehet, posluhuje se le šolskih prostorov, da poučuje le kot dušni pastir tudi on tamkajšnje deco. »Če je pa potrebno«, piše, »se izogniti hudi škodi, da bi morali vsi župniki zgubiti pravico do uporabe šolskih prostorov, sem pripravljen nadaljevati s poukom veronauka v slovenščini izven šole. Cerkev ima ukaz učiti vse narode: glede tega stojimo pa pred dejstvom,

da višja šolska oblastva napak razumejo katolištvo«.

Iz navedenega besedila se razbere neovržno dejstvo, da je bil slovenski veronauk v šolah Kanalske doline zares uradno prepovedan.

KAJ IMA S TEM OPRAVITI ŠKOF ZAFFONATO?

Kat. glas tega ne taji, toda ugotavlja, da je prepoved izšla od posvetnih in ne od cerkvenih oblastev. Škofija je »le opozorila župnike«, kako se je obvezala, »da se bo v šoli poučevalo samo v italijanščini«. Kakšna krivda zadene potemtakem pri stvari nadškofa Zaffonata, in zoper katerega je Novi list uperil svoje »strupene strelice«?

Naš odgovor je sila enostaven. Odgovarjamo z besedami Kat. glasa, ki je v istem članku napisal, da ima vsakdo »pravico do verskega pouka v materinščini«. To načelo je obvezno za ves krščanski svet in potakem, kakor morajo gospodje priznati, tudi za videmskega nadškofa. Če je to izven dvoma, se vsiljuje vprašanje, kako se je mogel škofijski katehetski urad obvezati pred posvetnimi oblastvi, da se bo v šoli »poučevalo samo v italijanščini?« To pomeni: predaval veronauk slovenskim in nemškim učencem Kanalske doline v italijanščini!

PRITISNILI SO CERKVENI PEČAT

Obveznost, ki jo je prevzela videmska škofija, se lahko zdi gospodom nedolžna in malopomembna, mi pa trdimo, da je bila nedopustna, ker je nasprotovala krščanski

morali in nauku Cerkve. Kdo more zatorej po vesti izjaviti, da gre za stvar, katera se ne tiče pristojnega videmskega škofa?

Ravno tako ni mogoče trditi, da škofa Zaffonata nič ne zadeva pismo njegovega katehetskega urada, opozarjajoče duhovnike, da morajo v šolskih prostorih poučevati veronauk »vedno v italijanskem jeziku«. Stvar so res sprožila državna in ne cerkvena oblastva; toda to ne oprošča še škofa dolžnosti, da brani v važnem vprašanju verouka načela in izročila Cerkve.

Upreti bi se bil moral in izjaviti, da se po predpisih Cerkve mora tolmačiti božja beseda v materinščini vernikov. Namesto tega je pa dovolil, da škofija kratkoma dostavi duhovnikom posvetno prepoved. Nekdo je rekel, da je s tem škofija pritisnila na protimanjšinsko odredbo še pečat Cerkve.

Duhovniki niso namreč prejeli prepovedi od državnih oblastev, temveč od cerkvenih. Da je škofija to nalogo sprejela, ne more biti nihče drug odgovoren kot msgr. Zaffonata. Protikrščanski zabrani se je uprl le župnik iz Žabnic, kateremu morajo biti zavoljo tega vsi Slovinci hvaležni.

Ravnal je v duhu pokojnega goriškega nadškofa Sedeja, kateri se je v času fašizma odločno uprl, da bi se verouk zlorabljal kot sredstvo raznarodovanja Slovencev ter zato ukazal duhovnikom, naj raje zapuste šolske prostore ter prenesejo verouk v cerkve. Tako ravnanje je imel za svojo izrazito škofovsko dolžnost.

Cerkev pozna le eno moralo

Msgr. Zaffonata pojmuje pa povsem drugače svoje škofovske dolžnosti. V Kanalski dolini se je vdal brez odpora protislovenskim državnim oblastvom, v vsej Beneški Sloveniji pa trpi, da se niti v eni sami šoli ne uče slovenski otroci veronauka v materinščini, kot zapoveduje Cerkev.

Kdo bi lahko ugovarjal, da v ondotnih šolah poučujejo veronauk učitelji, torej laiki in ne duhovniki, in da škof nima pravice ukazovati državnim uslužbencem. Kdor tako govori, dokazuje le, da ne pozna cerkvenih načel in predpisov. Veronauk je stvar, pri kateri pritiče zelo važna beseda tudi škofu, pa naj bo katehet duhovnik ali laik. Tudi laik sme poučevati verouk samo z dovoljenjem škofa, katero se imenuje po latinsko missio canonica.

Dovoljenje mora škof odbiti vsem učiteljem, ki poučujejo krščanski nauk v nasprotju s predpisi Cerkve, in zato tudi, ako kratijo vernikom pouk v materinščini, do

katerega imajo po besedah Pija XI. »katolici naravno in nadnaravno pravico«.

Teh smernic msgr. Zaffonata ne spoštuje. Cerkev pa ne more imeti dveh moral: eno, kot jo je učil Pij XI., in drugo, kot jo trpi msgr. Zaffonata v Beneški Sloveniji. Nujno potrebno je, da sv. stolica izjavi, katera je prava. Kakšna bo njena odločitev, je iznad vsakega dvoma.

KAJ SMO ZAGREŠILI?

Po vsem tem nastane vprašanje, kaj je Novi list napisal neresničnega, da bi to moral preklecavati. Prejkone se je naš dopisnik samo motil, ko je poročal, da so oblastva prepovedala v šolah le slovenski verouk in ne tudi nemškega. Če je tako, vest prav radi popravljamo ter ugotavljamo, da sta bili udarjeni obe manjšini in je zastran tega krivica dvojna.

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 21. junija, ob: 9.00 Kmetijska oddaja: 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.40 Zbor »Lipa« iz Bazovice; 17.00 Zlati osel, igra v 3 dej. (Gaspere Cataldo - Vinko Beličič). Igrajo člani RO; 20.30 Operetna fantazija; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — »Rainer Maria Rilke« (Vinko Beličič); 22.00 Nedelja v športu; 22.10 Mala antologija slovenske vokalne glasbe.

Ponedeljek, 22. junija, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Iz življenja tujih ptičev — »Ravedni krič«; 18.10 Koncert altistke Elze Karlovac, pri klavirju Gojmir Demšar; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Bedrich Smetana: Prodana nevesta, komična opera v treh dejanjih — 1. in 2. dej. — orkester in zbor Slovenske drž. Opere v Ljubljani vodi Dimitrij Zebre. Približno ob 21.25: Opera, avtor in njegova doba. Približno ob 22.05: Mala literarna oddaja.

Torek, 23. junija, ob: 18.00 Z začarane police — Ivanka Cegnar: »Pravljica o deklici brez rok«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije, ki ga vodi Jakov Cipci; 19.10 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Obletnica tedna — Boris Mihalič: »40-letnica Versailleskega miru«; 21.15 Bedrich Smetana: Prodana nevesta, komična opera v 3 dej. — 3. dej. — zbor in orkester Slovenske drž. Opere v Ljubljani vodi Dimitrij Zebre; 22.10 Umetnost in življenje — »Pariška dramska sezona«, poročja Josip Tavčar.

Sreda, 24. junija, ob: 18.00 Radijska univerza — Iz zgodovine pomorstva: »Paroplovstvo od prvih začetkov do srede 19. stoletja« (Boris Mihalič); 18.10 Šoštakovič: Simfonijska št. 10 v e-molu, op. 93; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); 21.00 Friedrich Schiller: Maria Stuart, tragedija v 5 dej., prevod Oton Župančič. Igrajo člani SNG v Trstu.

Četrtek, 25. junija, ob: 18.00 Z začarane police — Milica Kitek: »O največjem revčku«; 19.00 Sola in vzgoja — Danilo Sedmak: »Ustroj in delo poklicne posvetovalnice pri nas in drugod«; 21.00 Iz življenja Indijancev — Tomahavk in skalp (Vili Hajdnik); 22.00 Iz sodobne književnosti — »Slodnjakova nemška zgodovina slovenskega slovstva«, ocena Vinko Beličič; 22.20 Zborovske skladbe Zorke Prelovca.

Petek, 26. junija, ob: 18.00 Radijska univerza — Janko Košir: Razvoj in pomen gozda — »Iz pragozda nastane gozd«; 18.40 Vokalni tercet Metuljček; 19.00 Širimo obzorja — Stari znanci, resne in šegave o vsakdanjih stvareh — »Gramofonska plošča (S. Martelanc); 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — »Tehnična veda današnje Japonske« (Anton Mlinar); 22.35 Koncert komornega ansambla Tržaškega konservatorija Tartini pod vodstvom Pasqualeja Rispolija.

Sobota, 27. junija, ob: 15.00 Bartok: Plesna suita; 16.00 Novelist tedna (Martin Jevnikar); 16.20 Makedonski in srbski narodni plesi ter pesmi; 18.00 Oddaja za najmlajše — Žalost in veselje, radijska slikanica (Andrejčkov Jože - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 20.40 Zbor Slovenske filharmonije; 21.00 Maček in tigri, radijska igra (Dino de Palma - Franc Jeza). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

21. junija, **nedelja**: 5. pobinkošna, Alojzij
22. junija, **ponedeljek**: Ahacij, Pavlin
23. junija, **torek**: Agripina, Janez
24. junija, **sreda**: Rojstvo Janeza Krstnika
25. junija, **četrtek**: Viljem, Lucija
26. junija, **petek**: Janez in Pavel, Pelagij
27. junija, **sobota**: Hema Krška, Ladislav

NEPISMENOST V ITALIJI

Pri razpravi o proračunu prosvetnega ministrstva je poslanka Badaloni ugotovila, da je v Italiji še vedno **nad dva milijona** ljudi, ki ne znajo čitati in pisati. Da se alfabetizem odpravi, bo morala država poročiti 40 milijard lir; v proračun za prihodnjih šest let je za sedaj postavila 24 milijard.

Še o verskih razmerah v videmski škofiji

(Nadaljevanje s 1. strani)

V ostalem pri najboljši volji res ne vemo, kakšno krivico bi morali »poravnati«. Kako veseli bi n. pr. bili, ko bi nam kdo javil, da je nadškof Zaffonato preklical pismo katehetskega urada ter ukazal duhovnikom, naj tudi v šolskih prostorih uče verouk po načelih Cerkve, to je v materinščini otrok! Izrekli bi škofu hvaležnost in ga pred vso javnostjo hvalili. Zakaj ni msgr. Zaffonato tega naredil? Goriški gospodje naj javnosti to razjasni.

Toda gospodje tega ne bodo storili, ker se ne marajo zameriti osebi videmskega nadškofa. Zato so tudi o napadu na slovenski verouk v Kanalski dolini prizanesljivo — **molčali!** Ko so bili naposled moralno prisiljeni o zadevi spregovoriti, so pa kri-

vico skušali na vse načine **omiliti in celo napadli nas**, ki smo branili naravne pravice naših bratov v videmski škofiji!

Saj je po protestu žabniškega župnika v Kanalski dolini vendar vse utihnilo in »ostalo pri starem« — se izgovarjajo. Kako pri starem, ko je prepoved slovenskega pouka **še zmerom v veljavi** ter se njegova izvršitev vsak čas lahko izsili!

Ker protestiramo proti krivičnim cerkvenopolitičnim razmeram v videmski škofiji, nas gospodje označujejo celo za demagoge in nasprotnike »mirnega sožitja« treh ondotnih narodov. Ko človek to bere, se mu zdi, da nima opravka s slovenskim listom, marveč s protislovenskim tržaškim Piccolom ali z videmskim dnevnikom Il Messaggero Veneto.

Stavka pomorščakov

Včeraj je pretekel en teden, odkar so italijanski pomorščaki stopili v stavko ter sklenili, da ne pojdejo na delo, dokler delodajalci ne pristanejo na zboljšanje delovne pogodbe. Čeprav je trgovinska mornarica imela doslej že **milijarde lir** škode, se niso predstavniki sprtih strank sploh še — sestali.

Pomorščaki trdijo, da prejema sicer povprečno po 45 do 50 tisoč lir mesečno, kar se pa dejansko zmanjša na polovico, ker so zaposleni le 6 mesecev na leto. Obenem zahtevajo, naj se jim na ladjah zboljša hrana.

Ta teden so stopile v stavko tudi posadke ladij, ki se nahajajo v inozemstvu. Večino potnikov so zato morali peljati na cilj z zrakoplovi.

TUDI BANČNI URADNIKI

Združenje bančnih uradnikov je v ponedeljek začelo za nedoločen čas stavkati. Uslužbenci zahtevajo povišanje plač in zboljšanje delovnih pogojev. Stavka je izbruhnula, ker so se pogajanja z ministrstvom za delo že tretjič razbila. Segnjevala vlada nima lahkega življenja, saj se iz stavk ne more izkupati. Za prihodnji teden so napovedali stavko še uslužbenci v bolnišnicah.

BELA KNJIGA

Vodstvo tako imenovane Vseafrikanke skupnosti narodov je sklenilo izdati Belo knjigo o vojni v Alžiriji. V resoluciji je rečeno, da je v 5 let trajajoči vojni izgubilo doslej življenje 600 tisoč ljudi. Francoska armada je istočasno izselila iz dežele ali spravila v koncentracijska taborišča nad 2 milijona Alžircev. Vse to se lahko označi za »dejanski rododom«. Neodvisne afriške države se pozivajo, naj nudijo sleherno pomoč alžirski vladi v inozemstvu.

STANOVANJSKA STISKA

Poslanec Tremelloni je naslovil na notranjega ministra vprašanje, kaj misli vlada ukreniti, ko prihodnje leto zapade rok zaprtih najemnin. Hišni gospodarji bodo namreč smeli najemnine poljubno višati in izdatki za stanovanje bodo zlasti v velikih mestih znašali najmanj eno tretjino povprečnih mesečnih dohodkov. Poslanec zahteva, naj vlada izdela desetletni načrt za gradnjo stanovanjskih hiš v korist srednjih slojev.

STARO ŽELEZO

Amerikanci so postavili na dražbo nad tisoč ladij, ki so jih med vojno uporabljali za prevažanje tovorov. Vsaka je stala državo približno 1200 milijonov lir, sedaj jih ponujajo po 70 milijonov, pa jih še ne morejo prodati. Cene bodo morali znižati in prodati ladje kot staro železo.

DR. TAVELLA PREMEŠČEN

Šolski skrbnik dr. Tavella je bil te dni premeščen v notranjost države. Na njegovo mesto je bil imenovan dr. Grippo, ki je bil doslej šolski skrbnik v Pistoii.

Dr. Tavella je bil v službi na Tržaškem celih 23 let. Šolski skrbnik pa je postal po prihodu Italije v naše kraje.

Slovenci mu žele le — srečno pot!

Slovenska medicina

Kirurški klinika v Ljubljani je pred kratkim dosegla uspeh, ki je zbudil pozornost daleč čez meje Slovenije. Ondotni zdravniki so prvič uporabili umetne ledvice in z njimi rešili življenje Dragici Haberl iz Maribora, katera je bila zapisana gotovi smrti.

Pri nekaterih boleznih, zlasti pri zastrupitvah ali po težkih in dolgotrajnih operacijah, ljudje namreč čestokrat umrejo, ker jim odpovedo ledvice: ne izločajo več iz krvi škodljivih snovi in bolnik v dveh, treh tednih premine. V Ljubljani je pa skupina zdravnikov pod vodstvom slovitga urologa dr. Slavka Rakovca rešila mlado ženo takole.

Iz njene žile so napeljali kri skozi posebno pripravo ali umetne ledvice ter jo nato spet naravnali v telo bolnice. Kri je ob kroženju po pripravi teklo skozi tenko kožico iz celofana z luknjicami, ob katerih so se škodljive snovi ustavljale, medtem ko so se zdrave vračale v bolničin organizem. Tako so umetne ledvice opravljale posel, ki bi ga morale človekove, le da so v 6 do 8 urah izločevale toliko strupov iz krvi, kolikor bi ga **zdrav človek** v treh dneh.

Na Dragici Haberl je priprava delala najprej 9 ur. Bolnica se je čutila že močno olajšano. Po 5 dneh so ji namestili za nekaj ur spet umetne ledvice. Tretjič ni bilo več potrebno, ker je mlada žena naglo prihajala k sebi ter se po treh tednih zdrava vrnila k otrokom in možu.

NE PRIDEJO NIKAMOR!

Odkar so se zastopniki štirih velesil sestali v Ženevi, teče že 6. teden, a še zmerom se ne morejo sporazumeti. Vsakdo trobi svojo in noče popustiti. Gromiko venomer ponavlja, naj zapadnjaki zapuste Berlin, kar pa ti seve odbijajo. Zadnji čas je le v toliko popustil, da je zapadnjakom priznal pravico ostati v Berlinu **še eno leto**; medtem naj se sklene mirovna pogodba z obema nemškima državama, **sicer da bo Moskva podpisala na lastno pest pogodbo z Vzhodno Nemčijo**.

Zapadnjaki so neutegoma sovjetski predlog odklonili, češ da se ne marajo razgovarjati pod pritiskom ultimativ in grožnje vnaprej določenih rokov. V Berlinu sede, ker so premagali Hitlerja in umaknili se bodo šele tedaj, ko bo z združeno Nemčijo podpisana mirovna pogodba. Ker je bil sporazum nedosegljiv, so Francozi v dogovoru z Adenauerjem hoteli pretrgati pogajanja in zapustiti Ženevo.

Angleži so pa predlagali, naj se naredi še poslednji poskus. Amerikanci so bili enakega mnjenja. Tako je prišlo do zasebnega sestanka med Gromikom in Herterjem, ki je zelo burno potekel.

»Gromiko na ledeniku«

Listi poročajo, da je Amerikanec kar naravnost vprašal Rusa: »Imamo ali nimamo

pravice ostati v Berlinu? Gromiko je odgovoril: »Po mojem je nimate. Toda če bi jo tudi imeli, boste morali oditi.« V takem ozračju se torej diplomatje pogajajo. Iz tega pa še ne izhaja, da je že vse zgubljeno, dasi so zapadnjaki stavili včeraj Gromiku poslednje, ultimativne predloge, katere bo moral v najkrajšem času sprejeti ali odbiti.

Izid seve ni odvisen od Gromika, ki se strogo drži le smernic iz Moskve. Saj je Hruščev nedavno tega o njem dejal, da bi na višji ukaz sedel na ledeniku in tam ostal vse dotlej, dokler bi mu gospodar ne velel, naj se spusti dol! O vsem odloča potemtakem edino Nikita Hruščev, ki bo dobro premislil, kaj mu kaže storiti.

Če mu je do tega, da pride do sestanka na najvišji ravni, bo v poslednjem trenutku popustil, sicer se bodo pogajanja na žalost vse miroljubne mednarodne javnosti razbila. Svet napeto pričakuje odločitev gospodarja Sovjetske zveze.

Industrializacija Primorja

V nedeljo je bila v Kopru slovesno otvorjena tovarna motornih koles Tomos, ki je zaposluje 1300 ljudi in je stala 4 milijarde dinarjev. Svečanosti je prisostvoval tudi maršal Tito. Tovarno, je dejal, je Jugoslavija zgradila, da izveče primorske kraje iz gospodarske zaostalosti in revščine. Edino sredstvo je industrializacija dežele. Zato se razvija v Kopru, pristanišču Slovenije, tudi ladjedelništvo.

Tovarna Tomos bo izdelovala letno 30.000 koles, motorje za ribiške ladje, s časom pa še avtomobile. Delavci, vsi mladi ljudje, znajo ravnati z najsodobnejšimi stroji, ker so se učili in vežbali tudi v inozemstvu. Njihova motorna kolesa Colibri prenesejo že danes sleherno tujo konkurenco.

ZA SLOVENSKE ŠOLNIKE

Prejšnji teden je generalni komisar Palamara izdal odlok, ki določa, da je zakon o posebnem prehodnem staležu veljaven tudi za slovenske šolnike.

Ker je odlok na marsikaterem mestu nejasen, bomo o njem podrobneje poročali pozneje.

STORITE TUDI VI TAKO!

V Koprščini je bilo za leto 1959-1960 razpisanih 17 štipendij, do katerih imajo pravico pripadniki italijanske narodne manjšine, ki nameravajo študirati razne stroke na vseučiliščih. S tem naj bi se okrepilo število italijanskih izobražencev, brez katerih manjšina ne more obstati in napredovati. V prošnji mora prosilec dokazati, da je italijanske narodnosti.

Isto bi morala Italija narediti v korist tukajšnje slovenske manjšine ter postaviti prosilcu med drugim pogoj, da je Slovenec.

URADNI KONJICEK

V mestecu Acqui Terme je poslala finančna intendenca dedičem malega posestnika Scazzole plačilno povelje za 144 lir. Lastnik je umrl že pred šestdesetimi leti, financa je pa ves čas iskala dediče, ki jih je šele zdaj iztaknila.

OSKUBLI SO GA DO GOLEGA

Pri Trbižu so avstrijski cariniki prejšnji teden zasačili raztrganega potepuha, ki je hotel skrivaj čez mejo. Pri zaslišanju so pa ugotovili, da imajo v rokah znanega zdravnika iz Gradca. Šel je v Benetke, kjer je v igralnici na Lidu zapravil ves denar, avto in obleko, potni list pa zgubil. Domov se je vračal peš, kjer ga bo žena gotovo zelo prijazno sprejela.

»Zatiranec, ki mirno prenaša zatiranje, je sokrivec«.

V. Hugo

Tržaška industrija:

POTREBNI SO POSEBNI UKREPI

V ponedeljek je bil v Trstu občni zbor Združenja tržaških industrijcev, na katerem je predsednik dr. Doria poročal zlasti o stanju tukajšnje industrije. Govornik je ugotovil, da se industrijska dejavnost nahaja v precejšnjem zastoju, kar je najbolje razvidno iz števila zaposlenih delavcev. V tržaških industrijskih podjetjih je namreč bilo lani zaposlenih okrog 1000 delavcev in nameščencev manj kot leta 1957.

Vzroki zastoja so različni, toda tržaška industrija danes zlasti zato peša, ker ladjedelnice nimajo dovolj naročil. Že tako so povečini gradile le petrolejske ladje in pri tem delu niso, kot znano zaposlene vse kategorije delavcev; toda tudi ta naročila so sedaj pošla. Čeprav bodo v Trstu in Trbižu gradili dve prekoceanski potniški ladji, ne bodo ta dela mogla bistveno pripomoči k zbolšanju gospodarskega stanja.

Dr. Doria je poudaril, da bi morala oblastva s posebnimi ukrepi omogočiti, da se na našem ozemlju ustanovijo nova industrijska podjetja, kar je zlasti zato potrebno, ker je tržaško pristanišče zgubilo mnogo prometa. Do lanskega leta je n. pr. ves premog, ki ga je potrebovala Avstrija šel skozi naše pristanišče, danes ga pa ta država uvaža iz vzhodnih držav. Tako se je zgodilo, da je bilo v pristanišču 47% manj blagovnega prometa kot lani v istem času.

Predsednik industrijcev je izjavil, da bi morala oblastva čimprej ukreniti naslednje: 1. ustanoviti industrijsko prosto cono ter 2. raztegniti na naše ozemlje vse zakone, ki so bili izdani v korist južne Italije in ki predvidevajo zlasti davčne olajšave.

Le na ta način bo s pomočjo domačega in tujega kapitala mogoče postaviti nove tovarne, ki bodo s časom lahko zaposlile vso delovno silo.

Nova spominška cerkev

Pretekli četrtek je škof msgr. Santin zbral okoli sebe časnikarje ter jih obvestil o velikih cerkvenih slovesnostih, ki se bodo obhajale septembra v Trstu. Povod za to je dala okolnost, da bo 13. septembra Italija posvečena prečistemu srcu Marijine-mu, kot so že storile razne druge dežele.

Italijanski katoličani so sklenili zgraditi v spomin na ta dogodek neke v državi posebno cerkev in izbrali po dolgem posvetovanju kot primeren kraj Trst. Nastalo je le vprašanje, kako naj se glasi naziv svetišča. Nekateri so hoteli, naj bo cerkev posvečena »Mariji, kraljici Italije!« Tako je nadškof v Bologni kardinal Lercaro že 19. marca napisal v vatikanskem glasilu Osservatore Romano, da bo to »drago srcu vsakega pravega Italijana. Trstu manjka pravo, veliko Marijino svetišče in zato je prav lepo«, je napisal kardinal, »da ga Italija daruje ob tej priložnosti nadvse italijanskemu mestu (alla città italianissima)«.

Posvetitev »Mariji, kraljici Italije« je seve silno obradovala vse tržaške italijanske nacionaliste.

Papež Janez XXIII.

S posvetilom niso pa bili zadovoljni slovenski in tudi razni italijanski duhovniki

in številni verniki obeh narodnosti, ker je besedilo imelo izrazito politični prizvok. Bivše Svobodno ozemlje s Trstom vred namreč ni še bilo od parlamenta priključeno Italiji. Jugoslavija in Italija sta prevzele v obeh področjih samo upravo namesto Anglo-Amerikancev. Kako stoji stvar v dejanskem življenju sicer vemo, toda po mednarodnih pogodbah je položaj tak in ne drugačen. Posvetiti cerkev »kraljici Italije« je bilo zatorej neumestno; kočljivo zlasti še zavoljo tega, ker je v slovenskih vernikih zbujalo vtis, kot da je svetišče namenjeno le Italijanom in ne tudi Slovencem.

Tedaj je posegel vmes sam papež in odredil, naj bo cerkev posvečena »Mariji, Materi in Kraljici« ter vzel s tem nazivu politično ost. Ko so naši ljudje za to zvedeli, se je od papskega slišalo: »Bog daj zdravje Janezu XXIII!«

Cerkev bo stala, kot je msgr. Santin pojasnil časnikarjem, v bližini hriba na Vejni, kateremu so vzdali ime Vedetta d'Italia, med Prosekom in Opčinami, se pravi na slovenskih tleh. »Z višave bo blagoslavljal«, je dejal škof, »morje in Kras in onstran morja italijansko ljudstvo, ki jo zida, ter onkraj Krasa vse narode, katere Mati božja materinsko pričakuje«.

Tržaškega

Nabrežina:

RAZSTAVA INDUSTRIJSKEGA TEČAJA

V nedeljo in ponedeljek je bila v prostori industrijskega tečaja razstava risb in ročnih del, ki so jih med letošnjim šolskim letom izdelali učenci in učenke tamkajšnje šole. Razstavljeni so bili v treh učilnicah ter si jih je ogledalo lepo število občinstva.

V dveh učilnicah so bila izložena dekliška ročna dela: prti, čipke, bluže, obleke itd., kar je vse izredno natančno in skrbno izdelano ter je lahko v čast tako učenkam kot njihovim učiteljicam. Na stenah pa so bile obešene risbe, od katerih so se mnoge odlikovale zlasti po skladnosti barv.

Učenci so razstavili tehnične risbe in mišarske izdelke, zelo zanimivi pa so zlasti izdelki iz kamna, kar pomeni, da je ta obrt Nabrežincem nekako v krvi.

Profesorjem, inštruktorjem in dijakom k zares uspeli razstavi iskreno čestitamo.

Rojan:

PRETRESLJIVA NESREČA

Prejšnji četrtek se je v ulici Commerciala v Trstu zgodila huda prometna nesreča, ki je žal terjala smrt komaj 20-letnega Adrijana Ščuke, sina ugledne in narodno zavedne družine iz Rojana (ul. Sara Davis).

Ko se je mladenič vozil na motorju proti mestu, je na nekem ovinku zaradi prevelike hitrosti zgubil oblast nad vozilom ter z glavo treščil ob vhodna vrata bližnjega poslopja. Odpeljali so ga sicer takoj v bolnišnico, toda nesrečni fant je nekaj ur zatem izdihnil svojo dušo.

Pokopali so ga v soboto. Pogreba se je udeležila velika množica, med katero je bilo zlasti mnogo mladine.

Naj mladi Adrijan mirno počiva v domači zemlji. Hudo prizadetim staršem in so-

rodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje.

Opčine:

SMRT UGLEDNEGA DOMAČINA

V ponedeljek prejšnjega tedna je po kratki, a mučni bolezni umrl 52-letni domačin Franc Bandelj. Pokojnik se je rodil v Gabrovici pri Komnu, a je že s svojim 22. letom odprl samostojno krojačnico na Opčinah, kjer si je tudi ustanovil družino. Bil je dober oče, odličen krojaški mojster ter zaveden Slovenec.

V grob smo ga položili v sredo. Na njegovi zadnji poti ga je spremljala velika množica domačinov ter s tem dokazala, kako so pokojnika vsi spoštovali.

Naj mu bo lahka domača zemlja. Hudo užaloščeni družini in ostalim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

DELA NA CESTI ZGONIK-SALEŽ

Ta teden so delavci Selada začeli asfaltirati cesto iz Zgonika v Salež. Da se delo čimprej zaključi, je županstvo odredilo, da bo pot zaprta za promet do sobote, 20. t. m.

Gradnja nove ljudske šole hitro napreduje in zato nekateri trdijo, da se bo pouk prihodnje šolsko leto že začel v novem poslopju. Kot znano, je občina zaprosila oblastva, naj se v tem poslopju ustanovi tudi kmetijska šola. Toda o tem ne moremo še ničesar poročati, kajti županstvo ni dolej prejelo nobenega odgovora.

Devin:

14 NOVIH STANOVANJ

Se ta teden bi podjetje Kramer iz Trsta moralo pričeti graditi na račun INA-CASA novo 6-stanovanjsko hišo v Devinu. Poslopje, ki bo sezidano ob cesti proti devinski železniški postaji, bo stalo okrog 16 milijonov lir.

Ustanova za gradnjo ljudskih hiš pa bo v kratkem začela zidati tudi novo 8-stanovanjsko ljudsko hišo na zemljišču, ki se nahaja za devinsko šolo. V Devinu bo torej zgrajenih skupno 14 novih stanovanj, kar bi moralo zadostovati, da se popolnoma odpravi sedanja stanovanjska stiska. To se pa bo uresničilo, če bodo stanovanja dobile le tiste družine, ki se sedaj nahajajo v nezdravih in tesnih prostorih.

Dolina:

RAZDELITEV NAGRAD KMETOVALCEM

V nedeljo so na županstvu v Dolini razdelili med kmetovalce, ki so pred kratkim razstavljali svoje vinske pridelke ter živino, nagrade. Slovesnosti so se udeležili župan Lovriha, ravnatelj za kmetijstvo dr. Piccoli, kmetijski nadzornik dr. Perco ter vsi nagrajenci.

POMAGAJTE CVETKI!

V tem tednu so na našo upravo dospeli še naslednji prispevki:

Drago Čok 1.000, Canziani Anton 1.000, N. N. 1.000, Neimenovana 1.000, Tergesteia 500, Čuk Pino 300, Provveditorio droghieri 1.500, Pekarna Franceschini 500, Gerbec Pina 1.000, NN. Katinara 500, M. P. 1.000, Prov. droghieri 500, Cooperative operaie 950, Z. D. 500 lir. Skupni znesek: Lir 11.250. Prejšnji prispevki: Lir 56.800. Vsega skupaj: Lir 68.050.

Kdor namerava bolnemu dekletu pomagati, lahko pošlje svoj prispevek tudi na upravo Novega lista v Trstu, ul. Martiri della Libertà 5/I.

Beneška

PRELEP NAGROBNI SPOMENIK

Bliža se 5. obletnica Trinkove smrti, to je 26. junij, ko je njegova smrt bridko odjeknila v dušah vseh zavednih Slovencev tostran in onstran državne meje. Na dan njegovega veličastnega pogreba 30. junija 1954. leta se je ob njegovem grobu v duhu zgrnil ves slovenski narod, da izkaže zadnjo čast možu, ki mu gre zgodovinska zasluga, da je v svojem rodu ob Nadiži zbudil zavest pripadnosti k slovenskemu narodu.

Prijateljstvo med Gregorčičem, Petrom, Podreko in Ivanom Trinkom je bilo nemajmno, ker ni bilo osnovano le na osebnem čustvovanju, marveč na neporušni ljubezni do slovenskega naroda. Temelj njihove narodnostne miselnosti je bil zasidran v božji volji, da je zgodovinsko poslanstvo kristjanov ostvariti veliko družino svobodnih in enakopravnih narodov. Naloga dvigati in negovati umetniško silo obeh pesnikov Beneških Slovencev je naravno pripadla Simonu Gregorčiču, ki si je tedaj že priboril sloves največjega slovenskega rodoljubnega pesnika.

H Goriškemu slavčku sta se hodila učiti najprej Peter Podreka in za njim Ivan Trinko. Gregorčič je tudi poskrbel, da so izdali njune pesmi v Gorici, zlasti še Trinkove Poezije leta 1897. Tako je bila v naši moderni dobi vzpostavljena po zaslugi teh treh mož slovenska narodna družina, kar je Ivan Trinko lepo izpovedal tudi v naslednjih stihih:

»Oj tam na lepem vzhodu,
kjer mesec vstaja mi svetel,
oj kam so bratje mi po rodu,
za koje kri bi dal.«

Tudi tržaški kmetovalci zavarovani

Generalni vladni komisar dr. Palamara je prejšnji teden izdal odlok, s katerim je raztegnil na Tržaško ozemlje zakon o kmečkih bolniških blagajnah, ki je v Italiji postal veljaven že decembra 1954. Oblastva so torej po dolgi letih odlašanja končno poskrbeli, da bodo tudi naši kmetovalci deležni ugodnosti socialnega zakona, ki je lahko res v ponos Italijanski republiki.

Odlok dobi veljavo 1. julija in določa, da se za vse naše ozemlje ustanovi ena sama bolniška blagajna, katera bo nudila kmetovalcem in članom njihovih družin v glavnem naslednje:

1. splošno zdravniško pomoč na domu in v ambulantah ter porodnicam;

2. zdravniško pomoč v bolnišnicah in brezplačne preglede pri zdravnikih-specialistih.

Medtem ko imajo občine v Italiji vsaka svojo bolniško blagajno, je bila na Tržaškem ustanovljena ena sama, katero bo za dobo enega leta vodil komisar skupno s komisijo, ki jo imenuje prefekt. Nato bo v Trstu občni zbor vseh lastnikov kmetij, ki izvole izvršni odbor blagajne. Odbor bo

vodil blagajno tri leta in zatem bodo nove volitve.

Ugodnosti bolniške blagajne bodo deležni kmetovalci in člani njihovih družin, vpisani v posebne sezname in plačujoči po zakonu določeno članarino. Pravico do vpisa v seznam imajo kmetovalci, katerih posestvo je tako obsežno, da so na njem vsi člani družine zaposleni po najmanj 80 delovnih dni na leto. Za vsakega zavarovanca prispeva država po 1500 lir na leto, zavarovanci pa morajo plačati po 750 lir ter še dodatke, ki so odvisni od površine posestva, oziroma od števila delovnih dni, potrebnih za njegovo obdelovanje.

Sezname bodo sestavljale občinske komisije, a najbolje je, da se kmetje sami pozanimajo, ali so v seznamu.

Zakon ne predvideva, da imajo tudi zavarovanci kmečke bolniške blagajne — kot delavci v industriji — pravico do brezplačnih zdravil, a dovoljuje, da o tem sklepa izvršni odbor blagajne, oziroma občni zbor kmetov-lastnikov. Vse je seveda odvisno od sredstev, ki jih ima blagajna na razpolago.

Ker odlok zanima vse naše kmetovalce, bomo o njem še pisali.

GORISKI MESTNI SVET

V petek prejšnjega tedna se je spet stal mestni svet. Ker so svetovalci morali razpravljati o mnogih tekočih upravnih vprašanjih, so razpravo o mestnem gradbenem načrtu odložili.

Svet je najprej soglasno odobril najem 5 posojil v znesku 125 milijonov lir, ki jih bodo potrošili za gradnjo novih šolskih poslopij. 30 milijonov bodo izdali za otroški vrtec v ulici Gelsi, 26 za osnovno šolo na Tržaški cesti, 25 za šolo v ulici Rota, nad 23 milijonov za telovadnico v ulici Cappuccini, nekaj manj kot 22 pa za otroški vrtec v ulici Cappella.

Svetovalci so nato sklenili, naj se ojači javna razsvetljava v ulici Pellico, na trgu Medaglie d'oro, v ulicah Balilla, Orzoni, Mighetti, Pacassi, Brass in Skodnik.

Svet je nadalje odobril prodajo 2300 kv. metrov zemljišča v ulici Sv. Mihaela v Štandrežu, na katerem bodo zgradili 20 stanovanj za istrske begunce.

Daljš časa so pa razpravljali o imenovanju upravnega sveta nove mestne bolnice v ulici Vittorio Veneto. Vanj so prišli dr. Culot, dr. Polesi, Carlo Crocetti, dr. Del Piero in dr. Chientaroli.

Končno je svet ukinil člen mestnega zdravstvenega pravilnika, ki je že svoj čas prepovedal prodajanje živeža po hišah, ra-

zen rib. Odslej pa ne bodo smeli niti rib več prodajati po hišah.

IZ ŠTEVERJANA

V sredo preteklega tedna je imel pokrajinski odbor redno sejo. Med drugim je privolil, da uprava mestnega vodovoda lahko prekoplje cesto, ki vodi v Števerjan, in sicer zato, da se lahko v našo vas napelje vodovod.

Števerjanci imamo sedaj spet več upanja, da bomo morda le dobili zdravo pitno vodo. Bog daj, da bi se to kmalu zgodilo. Saj moledujemo za prepotrebni vodovod že nad 40 let.

IZ DOBERDOBA

Doberdobci smo hvaležni Slovenskemu oktetu, da je v soboto zvečer priredil pri nas koncert. Občinstvo je v velikem številu napolnilo gledališki prostor in je z napaetostjo prisluhnilo globoko občutenemu petju znanega okteta; med občinstvom je bilo tudi veliko Goričanov. Na sporedu so bile pesmi slovenskih skladateljev, narodne pesmi Slovencev in drugih narodov. Takih koncertov si Doberdobci še želimo!

V listu smo morali že večkrat pozvati vojaška oblastva in prefekturo, naj imajo vendar nekaj usmiljenja do našega kraškega prebivalstva.

Vsej javnosti na Goriškem je še v dobrem spominu, da so bili številni doberdobski kmetje pred leti prisiljeni prodati za njih gospodarstvo predragocena zemljišča, ki so jih vojaška oblastva hotela na vsak način odkupiti, da bi na njih vojaki imeli vežbe. To žrtev so naši kmetovalci končno le prenesli v upanju, da jim vojaki ne bodo več kvarili vsej drugih njiv in zlasti še pašnikov.

V zadnjem času se pa je dogodilo, da se vojaški motorizirani oddelki ne vežbajo le po razlaščenem ozemlju, marveč tudi po drugih njivah in pašnikih.

Še huje pa je, da se vojaška oblastva prav nič ne potrudijo, da bi sama in čimprej ugotovila, kateremu kmetu so vojaki povzročili škodo in odškodnino tudi takoj izplačala.

Zato je zares že skrajni čas, da to prevažno vprašanje prefektura čimprej zadovoljivo reši.

S POLJAN

Sredi meseca maja sta se v doberdobski cerkvi poročila Ada Lavrenčič s Poljan in Rudi Pelicon iz Sovodenj. Novoporočencema želimo vsi vaščani, prijatelji in znanci obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v skupnem življenju. Tem voščilom se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

NOVO POSLOPJE PRI RDEČI HIŠI

Novo poslopje za obmejno policijo in carinike pri Rdeči hiši je končano. V četrtek prejšnjega tedna so se italijanski policisti in cariniki že vselili v nove prostore.

V zadnjih dneh se je zbrala na prehodu pri Rdeči hiši italijansko-jugoslovanska komisija, da prouči načrt za znižanje ceste pod ondotnim jugoslovanskim železniškim mostom. Promet s težkimi tovorniki je namreč zaradi mostu močno oviran, saj

Iz Goriške

morajo del blaga prej razložiti s tovornikov, če hočejo voziti pod njim.

Ko bodo izvedli tudi to delo, bo odstranjena poslednja huda ovira za redni in hitri promet s težkimi tovorniki.

PRODOREN USPEH
SREDNJEŠOLSKJE MLADINE

Tudi v nedeljo se je slovensko občinstvo v zadovoljivem številu udeležilo mladinske prireditve na dvorišču Šolskega doma.

Morda še nikoli ni bilo goriško občinstvo tako zadovoljno z nastopom mladine kot na letošnjih dveh prireditvah. Tudi to pot smo mogli ugotoviti, da je naš človek že po prirodi dober igralec in pevec. Od dijakov sta se z dobro igro izkazala zlasti Polde Mervic (II. gimn.) in Boris Tence (I. gimn.). Prvi je odigral glavno vlogo Pavleka tako dovršeno, da ga je moral vsakdo občudovati; drugi je podal vlogo kuharja Miška in se odlikoval s svojim gotovim nastopom. Pohvaliti pa moramo tudi nastop srednješolk-vil, ki so občinstvo očarale z nežnostjo svojega rajanja.

Najbolj razveseljivo pa je za nas, da je goriško občinstvo z veliko udeležbo (saj se je obeh prireditev udeležilo do 1600 ljudi) hotelo poudariti ljubezen in zvestobo do slovenskega šolstva. Ob tem veselem doživetju smo z bridkostjo občutili velik greh tistih mlačnih slovenskih staršev, ki so svoje otroke oropali izobrazbe v materinem jeziku s tem, da so jih vpisali v tujo šolo.

† O. TONE VOVK

V torek, 7. t. m., je v kapucinskem samostanu v Sv. Križu na Vipavskem umrl o. Tone Vovk. Bil mu je 72 let. Pokojnik je bil po rodu iz Gorice in se je še kot mlad fant navdušil za kapucinski red. Pred drugo svetovno vojno je živel v raznih samostanih po Italiji, po vojni pa je odšel v Slovenijo ter skoro do smrti deloval na Vipavskem, kjer je bil tudi več let gvardijan ondotnega samostana.

Očeta Toneta Vovka je poznala in spoštovala domala vsa Vipavska dolina, ker ni bil samo odličen pridigar, ampak tudi razgledan in hkrati svet duhovnik, ki je vselej stal ob strani svojega ljudstva. Kot Goričan se je do smrti živo zanimal za usodo naše manjšine v Italiji ter zvesto čital Novi list.

V grob ga je spravila pljučnica, za katero je zbolel v Črnem vrhu, kjer je nado meščal odsotnega župnika. Nekaj dni so ga zdravili v bolnišnici v Idriji, toda gvardijan svetokriškega samostana o. Ciril Blažič ga je že umirajočega odpeljal v Sveti Križ.

Pokopali so ga prejšnji četrtek. Njegove zadnje poti se je udeležila ogromna množica. Cerkevni obred je opravil provincial o. Odilo Mekinda ob asistenci kar 60 duhovnikov. Njegov grob so zasuli s cvetjem in številnimi vencami, ki so jih darovali verniki iz mnogih župnij na Vipavskem.

Naj bo plemenitemu redovniku in zavednemu Slovencu lahka zemlja sončne Vipavske!

Slovenija

Danes pa že stoji na trčmuskem hribu prav nasproti očaku Matajurju prelep spomenik, ki je bil izdelan v Carrari iz tamkajšnjega mramora. To je spomenik hvalečnosti zlasti Beneških Slovencev do njihovega največjega sina Ivana Trinka, pesnika, filozofa, znanstvenika, glasbenika ter vzornega duhovnika, ki so ga globoko spoštovali ne samo rojaki, marveč tudi vsi pošteni Italijani, ki so ga poznali in zato umeli visoko ceniti njegovo nepodkupljivo poštenost. O tem glasno priča tudi posvetilo italijanskega pesnika Zaneta, ki ga je dal vrezati na spomenik v slavo in spomin pokojnega Trinka.

Spomenik, katerega načrt je izdelal akademski slikar in kipar Tone Kralj, je vreden velikega moza pa tudi naroda, ki zna ceniti in prav slaviti svoje velike moze.

Postavila ga je duhovščina Beneških Slovencev s pomočjo družine in prijateljev in, kar je najbolj hvale vredno, brez vsakega vika in hrupa, tako da je vsa slovenska javnost kar ostrmela, ko je zanj zvedela.

Blagoslovili ga bodo dne 26. junija. Ta dan bo ves slovenski narod zopet v duhu stal ob posvečeni gomili priljubljenega in plemenitega pokojnika, ki je bil predvsem velik človek, ker je nosil v svojem duhu bogato izoblikovano podobo večne Resnice, Dobrote in Ljubezni.

IZ TAVORJANE

Občinski odbor je sklenil najeti 15 milijonov posojila, da se lahko asfaltira tisti del ceste, ki od razpotja pri Čedadu vodi proti Tavorjani.

Zelo nas je vznemljila vest, da je avtobusno podjetje Bosa ukinilo nedeljsko vožnjo na progi Tavorjana-Čampej-Videm.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Več svobode za sovjetske pisatelje?

Nedavni kongres sovjetskih pisateljev v Moskvi je vzbudil pri nekaterih opazovalcih na zahodu vtis, da bodo dovolili pisateljem nekoliko več svobode kot doslej. Seveda si nihče ne dela utvar, da je mišljena pri tem svoboda v zahodnem pomenu, ko pač lahko objavi pisatelj vse, kar napiše, če je seveda kaj vredno in če ne gre prav za pornografijo. Tedaj poseže cenzura vmes tudi v tako svobodni deželi, kot je Norveška. V Sovjetski zvezi bodo le nekoliko razširili miselno ograjo, v kateri se lahko pisatelji gibljejo, ne da bi se mogli izmuzniti kam na svobodno pašo, kjer bi lahko posmukali ali potepali kake poganjke stroge pravovernosti in napravili veliko škodo. Skrbni pastir Hruščev jih sicer ne bo izpustil iz oči, a vsaj ne bo venomer švrkal po njih z bičem in jim stalno bolj tesnil ograde, kot sta to delala Stalin in Ždanov, tako da je bila njihova duhovna paša že čisto posmukana.

KONSTANTIN FEDIN NE SPADA K »TRDIM«

Tako upanje vzbuja zahodnim opazovalcem dejstvo, da so na kongresu izvolili za prvega tajnika Zveze sovjetskih pisateljev Konstantina Fedina, ki je sicer »pravoveren«, ni pa ga mogoče prištevati med najbolj »trde« in zagrizene ideologe. Znal je ostati v zmernem, glavnem toku ruske književnosti, ki ni izgubila stika s preteklostjo. Zdaj je tudi prestar in premoder, da bi se dal izkoristiti za bič in da bi začel vihteti bič nad svojimi stanovskimi tovariši.

Zveza sovjetskih pisateljev šteje skoro pet tisoč članov, romanopiscev, pesnikov, esejistov, časnika-jev in seveda vsakovrstnih pisunov, ki predstavljajo nekako literarno podrast in bujno uspevajo v senci »velikih« ali vsaj takih z znanimi imeni. Toda take podrasti ne manjka v nobeni književnosti. V avtoritarnih državah pa je celo nujna, ker režim pač mora imeti na razpolago določeno število ljudi, ki znajo napraviti nekaj rimanih hvalnic ali spraviti kako propagandno zadevo v dramski dialog. Za zahvalo jim dovoljuje — poleg mastnih honorarjev seveda — članstvo v pisateljski organizaciji, dasi se o njihovi pravi umetniški veljavi najbrž nihče, niti med politiki, ne vda utvaram.

Fedin sam je dolgo časa veljal za nekega upornika in uživa precejšen ugled pri drugih pisateljih.

DOBRI NAUKI HRUŠČEVA

Seveda Hruščev ni zamudil priložnosti in je vseeno napolnil pisateljem na kongresu ušesa z dobrimi nauki. Od njih pričakuje, je rekel, da bodo pospeševali ideološko vzgojo ljudstva in ga vzpodbujali k delu za dosego ciljev komunizma.

Toda po mnenju zahodnih opazovalcev je že pisateljski kongres leta 1954 napravil prvi korak, da obvaruje pisatelje stroge partijske discipline, ki je do takrat veljala zanje in ki je niso smeli prekršiti, če niso hoteli veliko tvegati. Napad Hruščeva na kult osebnosti leta 1956 je doprinesel svoje k temu razvoju; in zdaj upajo, da bo Fedinu uspelo ohraniti nekako ravnotežje med vnetimi zagovorniki partijske linije v književnosti, h katerim je spadal tudi dosedanj glavni tajnik Surkov, in med pristaši manj komformističnega pisanja. Surkov je spadal k »stari stalinovski gardi«. Bil je predstavnik od zgoraj narekovane književnosti, ki je porajala več propagande kot umetnin.

Konstantin Fedin pa je pisec dveh zanimivih romanov, ki sta izšla sicer že leta 1924 in 1925, a sta ohranila svojo svežino, ker sta bila iskrena. V nima je namreč prikazal notranji konflikt ruskega izobraženca spričo rdeče revolucije. Njegov izobraženec tragično konča, ker ni bil sposoben razumeti duha komunistične revolucije. Vendar pa je prikazan kot živ, celovit človek in ne kot lutka. Fedin je opisal usodo takega izobraženca v romanih Me- sta in leta (ki je izšel pred vojno tudi v slovenskem prevodu) in Bratje.

Na zahodu upajo, da ima Fedin še danes dovolj ugleda, da bo znal preprečiti izbruhe ideološkega

fanatizma in da bo svobodi ohranil v književnosti položaje, ki si jih je že izbojevala, čeprav so še zelo skromni. Vendar pa je že opaziti razliko med Stalinovim in dašnjim časom.

POD STALINOM BI PASTERNAK NE BIL OSTAL ŽIV

Ta razlika se je najočitneje razodela v Pasternakovem primeru. Pod Stalinom bi bili Pasternaka zaradi Dr. Živaga usmrtili v Ljubianki ali pa ga poslali v kako uničevalno taborišče na sibirski sever. Pod Hruščevom se mu ni zgodilo nič hudega, razen da se je moral odpovedati Nobelovi nagradi, a tudi k temu ga na brž niso naravnost prisilili — in pa seveda, da ne more uživati honorarjev za svoj roman, ki znašajo že milijarde lir. Vsekakor je izvršil Pasternak izredno pogumno dejanje. Bil je pionir, ki je raziskal, do koder more danes prodreti v sovjetski književnosti svobodna misel.

Seveda se na zunaj ni veliko izpremenilo, oziroma se ne bo, dokler se ne naidejo novi pionirji, ki bodo morda prestavili mejo še dalje in še bolj razširili področje svobode.

Pohlevneži pa se bodo tudi zanašali zadovoljevali z izpolnjevanjem od zgoraj postavljenih nalog: kako naj na primer kot književnik po vraga o pr izpolnjevanju sedemletnega načrta, pri komunistični vzgoji ljudstva itd. In taki so tudi najbolj ploskali besedam Hruščeva, da »je treba pretekle grehe oprestiti, ne pa jih pozabiti«. Pisateljem z »zmotnimi idejami« je treba dati možnost, da se poboljšajo, ne da bi jih preganjali. Pač pa jim je zatrdil, da bo ohranil oči odprte.

Nagrobni spomenik Ivanu Trinku - Zamejskemu, katerega so postavili na pokopališču v Trémmu ob 5-letnici smrti. Načrt je izdelal znani akademski slikar in arhitekt Tene Kralj. Na spomeniku sedita pokopnikova pranečaka. (Več beri na 4. in 5. strani).

Zgubljeni paradiz

Tako bi se pravilno morala imenovati opera švedskega skladatelja Blomdahla. Nosi pa naslov Anlara ali ljudje v času in prostoru. Svojevrsna opera, ki ustreza sedanji atomski in medplanetar- ni miselnosti, ima besedilo, povzeto po romanu Nobelovega nagajenca Martinsona. Anlara je orjaška vesmirska raketa, ki nosi s seboj 8.000 ljudi. Zapustili so Zemljo, opustošeno po atomskih vojnah, in so namenjeni na Mars iskat boljšega življenja. Zaradi privlačnosti velikih meteorjev raketa zgubi smer iz sončnega osvetlja ter brzi proti neznanim svetovom.

Opera kaže v dveh dejanjih polet, ki traja dvajset let. Mnogo potnikov umre od starosti ali iz strahu. Le nekaj jih še preostane, ti začno zopet živeti in misliti tako, kot so na Zemlji. Ob zaključku dejanja se zberejo v eni sami kabini ter zapojejo salvospev življenju na Zemlji, ki se jim tisti trenutek zazdi izgubljeni paradiz.

Opera, ki ima »atomske« glasbene vložke, je doživela velik uspeh v Stockholmu. Peli jo bodo tudi na drugih velikih odrih.

Zdi se, da bolj vleče v operi moralni konec o izgubljenem raj kakor vsa moderna glasba.

Slikarska razstava v Gorici

V soboto so v Gorici otvorili razstavo slik, ki so jih izdelali dijaki in dijakinje slovenske nižje gimnazije in strokovne šole. Med šestero dijakinj in dijakov so obenem razdelili nagrade, ki jim jih je priznala posebna komisija.

Na nižji gimnaziji je dobil prvo nagrado dijak I.a razreda Edi Bratuž, na strokovni šoli pa dijak I.a razreda Dino Pelizzo; dobila sta vsak po 2000 lir. Drugo nagrado sta na nižji gimnaziji dobili dijakinji III. razreda Franka Kunej in Barbarina Tma, na strokovni pa dijakinja II.b razreda Jožica Martinič in dijak I.a razreda Jožko Zabar. Vsak je dobil nalivno pero.

Razstavo je dijaštvo s pomočjo profesorice risanja skrbno uredilo. Zato goriškemu občinstvu toplo priporočamo, da si jo mnogoštevilno ogleda. Za občinstvo bo odprta vsak dan od 10. do 12. ure, in sicer do nedelje, 21. junija.

KULTURNE VESTI

• V palači Barberini v Rimu je urejena ta čas retrospektivna razstava italijanskega futurizma v slikarstvu. Ob tej priložnosti so dali še živi vidnejši predstavniki tega gibanja, med njimi De Chirico, izjave, s katerimi so skušali rehabilitirati to umetnostno strujo in poudariti njen zgodovinski pomen.

• V Hollywoodu so obsodili na leto dni zopora znane filmskega igralca Raya Robinsona ml., ker so mu dokazali, da je posedoval in dalje prodajal mamil. Po prestani kazni bo še štiri leta pod policijskim nadzorstvom. Robinson je igral Kaligulo v filmu Tunika.

• Ljubljanski radio je oddajal v torek, 16. junija, zvečer, skladbo tržaškega skladatelja Pavleta Merkuja Concertino za mali orkester. Merku pa ima te dni »hišni zapor« (beri karanteno) zaradi škrlatinske v družini. To mu je dalo baje navdih za novo obsežno skladbo pod naslovom Škrlatna rapsodija.

• Razstava Lojzeta Spacala v Ljubljani je doživela velik moralni, pa tudi materialni uspeh. Kulturna komisija vlade LR Slovenije je odkupila za dva milijona dinarjev slik. Spacal je baje v zadregi, ker ne ve, kam z denarjem. Hvaležen bo za nasvete. Razstavlja tudi na grafični biennali v Ljubljani.

• V ponedeljek je umrl v rimski kliniki znani italijanski pesnik Vincenzo Cardarelli. Bil je (imen- ski) glavni urednik lista La fiera letteraria. Star je bil 72 let. Živel je reven in tak je tudi umrl. Revščina torej ni privilegij pesnikov malih narodov.

• Italija in Jugoslavija sta sklenili sporazum za izmenjavo šolskih filmov. Odposlanstvo vzgojiteljev iz Jugoslavije je v ta namen obiskalo Rim, italijansko odposlanstvo pa Beograd.

• Pretekli teden se je začel Festival dveh svetov v Spoletu, ki ga organizira italijansko-ameriški skladatelj Giancarlo Menotti. Na njem nastopajo italijanske in ameriške skupine mladih umetnikov, ki naj bi jih svet spoznal. Festival so odprli s pozabljeno Donizetti-jevo opero Vojvoda d'Alba in ga nadaljevali z večerom kratkih prizorov italijanskih avtorjev pod naslovom Listi iz albuma in z nastopom American Balleta. Menottija pa se je prišlo ime »Vojvoda d'Alba«.

• V torek, 16. junija, se je v Občinski galeriji zaključila samostojna razstava slikarja Avgusta Černigoja. Doživela je lep uspeh.

Narodno odpadništvo je velik nesmi- sel, očitna laž, zločin proti naravi, upor proti Bogu in znak skrajno skvarjene duševnosti.

Moramo škropiti in žveplati

Druga polovica maja in prva polovica junija sta bili letos zelo neugodni za trte. Menjavala sta se namreč dež in soparica, kar je zelo usodno za razvoj peronospor, ki dela mnogo škode na listih in zarodu oziroma grozdcih. Zato navadna škropljenja niso zalegla in mnogi niso povsem obvarovali trt in grozdja, čeprav so petkrat škropili. Kaj šele tisti, ki so škropili le dvakrat!

Ne pomaga nič! Škropiti moramo po vsakem dežju.

PRAŠICI LANDRACE

To pasmo so vzgojili Danci. Odlikuje se po tem, da je zgodnja in daje sorazmerno mnogo mesa in malo masti. Zdi se namreč, da na vsem svetu čedalje več ljudi ne mara več svinjske masti, ker ima raje maslo, olje in margarino. Slabi želodci!

V zadnjih letih redijo v Italiji vedno več prašičev pasme Landrace. Gojijo svinje čiste pasme ali pa jih križajo z drugimi, predvsem domačimi.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 17. junija si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	617—621 lir
avstrijski šiling	24—24,50 lir
100 dinarjev	82—92; 85—95 lir
100 francoskih frankov	123—126 lir
funt šterling	1715—1735 lir
nemško marko	147,34—148,34 lir
švitski frank	143—144 lir

GOSPODARSTVO

Kaj je bledica - clorosis?

Prevečkrat opazimo v kmetijstvu, vrtnarstvu in cvetličarstvu, da rastline pobledijo, da listi porumenijo, zaradi česar vsa rastlina hira in končno tudi lahko umre. Temu pojavu pravimo »bledica«, ki pa ima najrazličnejše vzroke.

Povzroče jo glivične in virusne bolezni, lahko pa tudi živalski mrčes. Rastlino moramo podrobno in skrbno nadzorovati, da ugotovimo vzrok bolezni in nato uporabimo tisto sredstvo, ki nam ga svetuje rastlinsko-zdravstvena veda; največkrat zaleže že škropljenje kot proti peronospori.

Ima pa bledica tudi druge vzroke, ki niso zajedalske (glivične in mrčesne) narave, in sicer:

Pri cepljenkah, tako trtah kot drevescih, mnogokrat nista v skladu divja podlaga in zlahtnič: ker se soka ne ujemata, nastane bledica. Zato pa niso vse divje podlage dobre za vsako sorto.

V težkih, vlažnih zemljah korenine rastlin slabo dihaajo in zato nastopi udušenje. V takih krajih je potrebno predvsem poskrbeti za odtok vode.

V mnogih zemljah niso v soglasju kemične sestavine ali pa je premalo gnojilnih

snovi. V takih primerih navadno pomaga gnojenje s tremi bistvenimi gnojilnimi snovmi: dušikom, fosforom in kalijem.

Največkrat pa bledica nastane zaradi pomanjkanja kakšne kemične snovi, ki je za razvoj rastlin nujno potrebna. Znano je, da potrebuje rastlina za razvoj svojega ogrodja, stebila, listov in plodu okoli 20 raznih kemičnih snovi, čeprav nekaterih v zelo pičlih količinah: a morajo biti! Največkrat ji manjkata dve snovi: železo ter bor. Hudo je, če manjka železo in če vsebuje zemlja mnogo apna, ker se obe snovi združita v neraztopljivo spojino. Izkazalo se je, da v takih primerih pomaga gnojenje s kalijevo soljo. To se je videlo posebno pri krompirju. — Rastline potrebujejo prav malo bora, ki pa ne sme manjkati. Danes dobiš sestavljena gnojila, ki poleg treh glavnih gnojilnih snovi vsebujejo tudi bor.

Iz vsega tega izhaja, da bi bilo dobro, če bi vsak kmetovalec, vrtnar in cvetličar natančno vedel, kaj njegova zemlja vsebuje: česa ima dovolj in česa premalo. Kemična preizkuševališča, ki jih vzdržuje država, bi pa morala zemljo brezplačno preiskati. Poleg tega se moramo zavedati, da je najbolje, če gnojimo s sestavljenimi gnojili, ker vsebujejo vse snovi, ki jih rastlina potrebuje za razvoj.

ŽENA IN DOM

JETRA IN PREHRANA

Jetra so zelo važna žleza v našem telesu. Ležijo pod desnim rebrnim obokom, tehtajo pa štiridesetino naše teže.

Važnost jeter je velika, ker predelujejo vso užito hrano v snovi, potrebne za ohranitev našega telesa. Dobra prebava in prožne mišice so pogoj dobrega delovanja jeter. Kostni mozeg bi ne mogel tvoriti krvi, če bi mu jetra ne dovajala dovolj vitaminov, železa in drugih rudnin. Zolčni sok, ki ga izločajo jetra, uravnava delovanje črevesja. Brez jeter bi izkrevneli ob vsaki rani. Jetra nas varujejo pred virusi in bakterijskimistrupi ter odstranjujejo škodljive snovi. Če telesu primanjkuje maščobe, jo jetra predelajo iz odvečnih beljakovin.

Vse te važne naloge opravlja le ena vrsta jetrnih celic, ki se venomer obnavljajo. Kadar zaradi prevelikega napora celice hitreje odmirajo, kot se obnavljajo, nastane jetrna ciroza (otrdelost jeter). Vzrok temu je lahko alkoholizem, malarija, jetika. Vendar nas naše telo pravočasno na to opozori: po telesu se pojavi zlatenica, obenem čutiš utrujenost in oslabele mišice. Če ne uživamo primerne hrane, postanejo jetra zamaščena in ne morejo pravilno delovati. Zamaščenje odpravimo z uživanjem vitamina B, ki vpliva na razkrajanje maščob. Z nezadostno prehrano se pa pojavi odmiranje celic, kar je najnevarnejša in najpogostejša bolezen jeter. Mirovaje, izdatna prehrana, kvas, jetrni izvleček, vitamini (posebno vitamin B in C) in popolna odpoved alkoholu so najboljše zdravilo proti tej nevarni bolezni. Primerno je, da se hranimo s snovmi, ki preprečujejo jetrne bolezni že tedaj, ko so celice še zdrave. Hraniti se moramo zmerno. Preobilna hrana (zlasti jajca, mleko, ribe, meso in žitna hrana), alkohol, tobak, živčnost, čas in pomanjkanje gibanja so vzroki slabega zdravstvenega stanja večine današnjega prebivalstva. Preobilica hrane, katera vsebuje škrob, zmanjšuje živahnost duha in gibanja. Mnogi imajo navado dobro prežvečati vsako hrano; po najnovejših izsledkih pa velja to pravilo le za zelenjavo in sadje, ne pa za protinska živila. Meso je n. pr. treba počirati v kosčkih. Tudi v živalskem svetu velja tako pravilo: pes pogoltni kos mesa, krava pa počasi grize travo in jo prežvekuje.

NEKAJ O ŽENSKAH IN OTROCIH

RIM — Poslanka Maria Pia Dal Canton je predložila parlamentarni komisiji za notranje zadeve zakonski predlog o ustanovitvi ženskega policijskega zbora.

EBERMANNSTADT (Nemčija) — Ko je bil v tem mestu izvoljen novi župan, je prejel od žene prejšnjega župana šopek kopriv. Koprive naj bi novega župana opozorile na mnoga pereča vprašanja, ki jih bo moral urediti.

PARIZ — Renata Tebaldi je 6. in 8. junija pela v pariški Operi Aido. Zatem je odpotovala na Dunaj, kjer bo pela Aido, Tosco in Desdemono iz Otel-la. Ko so jo časnikarji vprašali, kaj sodi o svoji veliki tekmovalki Callasovi, se je oglašil njen tajnik in dejal, da gospodična ne govori z nikomer.

ITALIJA — Profesorica neke srednje šole je izdala zelo zanimivo knjigo z naslovom Eno leto šole. Gre za dnevnik, v katerem je pisateljica zabeležila vse dogodke šolskega leta. S tem je hotela opozoriti na napake, ki jih delajo vzgojitelji in dijaki med poukom.

PARIZ — Najdražja žena na svetu je prav gotovo Wallis Windsor, ki stane svojega moža Edvarda, bivšega angleškega kralja, približno 300 lir na minuto. Saj ni čudo: vsaka njena nova obleka stane najmanj 200.000 lir, parfum kupuje na litre, čevlji morajo biti izdelani na roko, rada ima kavjar, šampanjec itd.

BEOGRAD — Mednarodna zveza za mladinsko književnost (Board of Books for Young People) je med drugimi sprejela v odbor srbsko pisateljico Marijo Krsmanović. Zveza podeljuje vsaki dve leti nagrado Hans Christian Andersen pisatelju, ki je napisal dobro mladinsko knjigo.

FRANCIJA — Žena bivšega albanskega kralja Zoga je prejela več milijonov, ki naj bi jih potrošila za vzdrževanje albanskih beguncev. Na vprašanje, koliko beguncev pozna, je odgovorila: »Samo tri: svojega moža, svojega sina in sebe«.

TRENTO — V mesecu maju je umrla 84-letna Emma Della Giacoma. Zaslovela je, ko je kot 24-letna kuharica v planinski koči v družbi znanega italijanskega planinca Tita Piaza prva stopila na enega ipmed vrhov Vialto v Dolomitih. Odtlej se tisti vrh imenuje Punta Emma (Emin vrh).

Bomo kdaj preprečili točo?

Toča predstavlja eno največjih kmetovalčevih skrbi, saj večkrat v nekaj minutah uniči ves njegov trud. Računajo, da povzroči toča letno samo v Italiji nad 50 milijard lir škode.

Toča je obenem nerešena uganka tudi za znanstvenika. Toda to uganko bodo znanstveniki prej ali slej rešili, saj je v vseh državah sveta mnogo vremenoslovcev, ki skušajo razvozlati vprašanja: Zakaj tako potrebna in blagodejna voda prihaja tolikokrat na zemljo v trdem stanju? Od katerih naravnih sil je to odvisno?

Za proučevanje neviht imajo danes znanstveniki mnogo pripomočkov: Posebni zrakoplovi delajo polete v notranjost oblakov in s svojimi občutljivimi pripravami, zlasti z radarjem, izvršujejo najrazličnejše poskuse. Opazujejo, kako se voda spreminja v ledena zrna in kako se ta pod vplivom posebnih kemikalij zopet spreminjajo v vodo. Preizkušajo vse mogoče kemikalije, predvsem srebrni in svinčni jodat ter natrijev, cinkov in kalijev klorat, ki jih trošijo na premrzle dele oblakov, nahajajoče se med poletnimi nevihtami v višini 5.000 m in več, kakor tudi na nižje dele oblakov, ki so komaj 800 do 1000 m oddaljeni od zemlje!

Tudi današnje streljanje raket moramo smatrati le za poskus, kako preprečiti točo, kajti noben strokovnjak danes ne trdi, da je streljanje uspešno in da je kdaj preprečilo točo. Vremenoslovci pa svetujejo, naj se ti poskusi kljub temu nadaljujejo in vedno bolj izpopolnjujejo, saj strošek za streljanje raket predstavlja komaj drobec škode, ki jo toča vsako leto povzroči.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

43.

Dr. E. BESEDNJAK

Josip Lavrenčič, o katerem sem pisal, kako so ga fašisti bili pozvali, naj s sinom v 48 urah zapusti državo, je bil ugleden posestnik, bivši postojnski župan, kranjski deželni poslanec in tast znanega mladoliberalnega voditelja v Sloveniji dr. Gregorja Žerjava.

Na istrski kandidatni listi je takoj za Wilfanom stal odvetnik na Voloskem dr. Ulikse Stanger, ki živi danes na Hrvaškem; na tretjem mestu je bil puljski delavec Ivan Stari, na četrtem še danes čili in živahni dr. Stojan Brajša, na petem znani narodni borec Franc Flego iz Buzeta, na šestem pa kmečki posestnik Tomo Herak iz Vrsara.

Nositelj slovenske liste za Trst in okolico je bil dr. Edvard Slavik, sledili so mu poljedelec in organizator okoliških kmetov Matej Zlobec, delavec v ladjedelnici pri Sv. Marku Ivan Kjuder in upravnik tiskarne Edinosti Hinko Pertot, ki se je živahno udeleževal tudi v prosvetnem življenju ter si pridobil za služe za ohranitev slovenstva v domačih Barcoljah, kjer sedaj živi.

Med 15 kandidati slovenske in hrvaške manjšine smo se kršč. socialci zadovoljili le z dvema, in sicer z Virgilom Ščekom in Stojanom Brajšo. Naši komunisti v tistih časih niso še igrali važne vloge, ker so se tedaj šele organizirali; saj so se bili odcepili od socialistične stranke šele pred nekaj meseci na občnem zboru v Livornu. Kljub temu jim je uspelo postaviti lastno listo v vseh treh okrožjih Julijske krajine. Na Goriškem je bil nosilec liste Tuntar, v Trstu pa mož iz notranjosti države Nicola Bombacci, ki sta oba prodrila, medtem ko ni bil v Istri izvoljen noben komunist.

NAŠI FAŠISTIČNI NASPROTNIKI

Največjo moč so fašisti imeli v Trstu, kjer je paševal Francesco Giunta in držal pod pritiskom vso italijansko javnost. Tu je bila sprožena misel, naj se vsi »narodno čuteči« Italijani združijo v Narodni blok, kateremu naj bi se priključile razen komunistov in socialistov vse laške stranke. Predlog je bil v načelu sprejet, težave so pa nastale, ko je šlo za to, katere osebe naj bi kandidirale.

Fašisti so Narodni blok odobravali, zahtevali pa, da smejo **le oni določiti**, kdo naj vanj stopi in kandidira. Držali so se natančno smernice, ki jo je izrazil sam Mussolini v svojem listu Popolo d'Italia: »Gibanje, kot je naše, vleče za seboj, a se ne da za seboj vleči... vtisne vsem **svojo** barvo, ne sprejema barve drugih. Pripravljeno je vsekakor združiti se z drugimi možmi in drugimi narodnimi strankami, kadar priznajo, da ima fašizem pravico vtisniti prihodnjim volitvam pečat **svoje** vere, **svojega** koprnjenja in **svojega** programa.«

V istem duhu je pisal povsem odkrito tudi Il Popolo di Trieste: Kdor hoče biti s fašisti, mora biti z njimi »v tem smislu, da se jim izrecno in popolnoma priključi.«

DON STURZO IN TRŽAŠKI KATOLIČANI

Tedanji glavni tajnik Ital. ljudske stranke don Luigi Sturzo je zategadelj pri volitvah l. 1921 sleherno sodelovanje z Narodnimi bloki po vsej državi odločno odklonil. Katoličani naj vsepovsod nastopijo s svojimi neodvisnimi listami in kandidati. Ker je bilo navadilo splošno, bi moralo veljati tudi za Julijsko krajino, toda kot današnji demokristjani tako »so tudi tedanji popolarji« šli **pri nas svojega posebna pota.**

Sprva so sicer oklevali, čuteč, da se je treba držati smernic osrednjega vodstva stranke ter že pripravljali samostojno listo, na kateri naj bi bila med drugimi pokojni baron Rinaldini in sedanji predsednik tržaškega pokrajinskega sveta prof. Gregoretti. Naposled so se pa vdali pritisku fašistov ter vstopili v Narodni blok. Za ta korak so se odločili baje samo iz »domoljubnih razlogov«.

V resnici so se fašistov bali, posebno so se plašili, da jim bodo očitali njihov nekdanji avstrijski patriotizem pod cesarjem Francem Jožefom. Samo po sebi se razume, da fašisti niso dali tržaškim katoličanom niti enega kandidata na skupni listi. Sicer pa »so isto usodo doživele vse ostale »narodne« italijanske stranke in celo liberalci, dolgoletni gospodarji občine in vsega javnega življenja v Trstu.

Liberalno stranko so na ta način potolažili, da so na listo vzeli kapitana Banellija, ki se je pa prav kmalu prelevil v fašista. Ravno tako je postal fašist Fulvio Suvich. Tretji kandidat je bil črnosrajnik inž. Giovanni Menešini, nosilec liste pa, razume se, Francesco Giunta. Nekaj časa so fašisti zahtevali, naj stoji na čelu tržaške liste sam Mussolini, pa niso uspeli. Kljub temu lahko rečemo, da je bila njihova zmaga popolna, zakaj kandidati Narodnega bloka so bili dejansko sami fašisti.

Njihove zaveznike je doletela le čast, da smejo za fašiste agitirati in zanje glasovati. V dnevniku Il Popolo di Trieste je Piero Belli zmagoslavno pribil: »Mi fašisti nimamo programov, toda smo druge **primorali**, da nam slede ter sprejmejo naše poglede.« To je bila žaljivka, ki so jo pa zavezniki mirno požrli. V Istri je bil enak položaj, le da so črnosrajniki morali tu vključiti v listo tudi nekaj nacionalistov, ki niso bili fašisti. Med kandidati ni bil noben katoličan. (Dalje)

Iz Wildparka ali s plantaže so prinesli tudi potrebno »kurjavo« — kako poleno ali kaj podobnega. To je bilo seveda prepovedano, a milk dobre večerje je bil močnejši kot strah. Poleno so spravili pod jopič za srajco in hlače in stopali čim bolj trdo in ravno, da bi se kje ne pokazala (kaka vzboklina). V gneči se je stvar navadno posrečila. Včasih pa so deževale tudi zausnice in udarci s pestmi v obraz in po glavi ter brce z okovanimi škornji v trebuh in stegna, če so SS-ovci, ki so spremljali kolono, odkrili to tihotapljenje. Marsikdo je s krvavim nosom plačal tako drznost — toda drugi dan je spet tihotapil drva.

Najslastnejša jed je bil »krompir v oblicah«, kot so imenovali te večerniške povesti, kjer je veljal tak krompir za pravi simbol revščine. Nam pa je pomenil čudovito, božansko jed, vredno, da pride na kraljevske mize. To je bil ukradeni krompir, skuhan kar v lupinah. In z lupinami vred smo tudi jedli še pekoče, kaddeče se, svetle, razpokane gomolje, tako vroče, da smo jih morali predevati iz roke v roko, toda za v usta niso bili prevroči. Nismo mogli čakati, da bi se shladili, morda ne samo od lakote, ampak tudi iz podzavestnega strahu, da bi nenadno ne prišlo kaj vmes in bi bili oropani krompirja. Kar pa je bilo pojedeno, nam ni mogel nihče več vzeti.

Največ krompirja smo nakradli jeseni, ko smo ga skopali. Bilo je skoraj idilično. Na stezi ob koncu njive je stal voz, v katerega je bilo treba stresati košare nakopanega krompirja. Kadar je bil voz poln, ga je skupina internirancev odpeljala do skladišča v lepi pristavi, ki sem jo že omenil. Močala je seveda pazil, da je šlo vse v redu, in po parku je krožil tudi njegov »zaupnik« advokat Zorko, toda napravila sta se slepa in tako je romala marsikatera polna košara — za kake pol vreče krompirja — namesto na voz v grmovje ali na kakšno bližnjo njivo v že pripravljeno jamo, ki so jo spretne roke takoj spet zagrnile in ji zabrisale vsako sled. Jaz in še dva druga smo nakradli tiste dni kakih tristo kilogramov krompirja in ga zakopali v jame na različnih krajih, v bližini ka-

V DACHAUSKIH BLOKIH

87

E. Z.

kega grma, ki si ga je bilo lahko zapomniti. Ta krompir je veliko pripomogel, da smo vsi trije živi dočakali konec vojne. Seveda so tudi drugi kradli, kolikor so največ mogli, in nam trem še na misel ni prišlo, da smo dosegli kak tatinski rekord. Vsaka kuharska »skupnost« si je napravila tako majhno zalogo. Še na najslabšem so bili tisti, ki so krompir kopali, ker so morali oddajati košare drugi skupini, ki jih je odnašala in stresala krompir na voze, in v tem je bilo nekoliko ironije. Toda počasi smo se že nekaako zvrstili, da je vsak prišel na svoj račun. Vsi skupaj smo gotovo nakradli nekaj tisoč kilogramov krompirja. Pri tem pa najbrž nikomur ni prišlo niti na misel, da je bila določena za tako krajšo smrtna kazen. Prav tiste dni so javno obesili na dvorišču bloka št. 3 nekega Rusa, ker je ukradel v delavnici, kjer je delal, neko malenkost, in v krojačnicah so obesili dva Rusa, ker sta ukradla kos blaga, da bi si napravila iz njega kape s ščitkom. Obesili so ju na mestu brez vsake sodbe in pred očmi vseh tovarišev, za svarilni vzgled.

Tudi kakih moralnih pomislekov zaradi te kraje si ni delal nihče, niti tisti duhovniki ne. Tega sploh nismo imeli za krajo, saj smo vzeli krompir svojemu smrtnemu sovražniku, razen tega pa smo ga sami pridelali; sami smo bili spomladi vlekli plug, za katerega ročaje je držal navadno sam Močala, ker je bil najtežji; sami smo sadili na polovico prerezane in v papir zavite gomolje v zemljo in nato mesece trebili plevel z njiv, okopavali zemljo in ogrinjali grmičke. Če je imel kdo pravico do tega krompirja, smo jo imeli mi, in Hrastelj, trapist Škerl iz Rajhenburga, že omenjeni Čeh in vsi drugi duhovniki, ki so bili z nami, so s prav tako slastjo jedli slastne gomolje kot mi drugi, in nam dajali dober vzgled.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

„PO SLOVENIJI IN HRVATSKI“

V četrtek, 11. junija, se je začela znana kolesarska dirka Po Sloveniji in Hrvatski. Letošnja proga je bila krajša kot običajno, ker bo le čez pol-drugi mesec dirka po Jugoslaviji. Na dirki Po Sloveniji in Hrvatski so nastopili najboljši jugoslovanski kolesarji in nekateri tujci (skupno 43 mož). Ekip je bilo šest: Švica, Zah. Nemčija, Srbija, Hrvatska in ljubljanski ekipi Rog in Odred. Za moštvo Rog nastopajo: Zirovnik, Zidan, Sebenik in Stupar; za Odred: Bajc, Flajs, Traven in Sešek. Hrvatsko ekipo sestavljajo: Levačić, Valčić, Sebelić in Bajlo; srbsko pa: Petrović, Vukojević, Milenković in Ciger.

Prva etapa je vodila kolesarje iz Zagreba na Reko (180 km); druga z Reke v Crikvenico (na kromometer — 37 km) in nato iz Crikvenice v Novo Gorico (163 km); proga tretje etape je šla iz Nove Gorice preko Vršiča do Bleda (155 km); naslednje dne je bila poletapa Bled - Ljubljana (55 km), nato so kolesarji prevozili 135 km dolgo pot do Zagreba, kjer se je dirka zaključila. Skupno so kolesarji prevozili 725 km.

Na prvi etapi je bil uspešen Valčić. Petrović je zmagal na poletapi Reka - Crikvenica. Na cilj v No-

vo Gorico pa je prvi prišel Zidan. V naslednji etapi (Nova Gorica - Bled) je zmagal Valčić, drugi je bil Bajc.

V nedeljo sta bili na sporedu zadnji poletapi: na prvi je zmagal Petrović, na drugi pa Valčić. Od 43 kolesarjev jih je privozilo v Zagreb, kjer se je dirka zaključila, le 33.

Na končni lestvici je na prvem mestu Zirovnik, na 2. Nemec Nill in na 3. Bajc. Dirka pomeni nedvomno velik uspeh za slovensko kolesarstvo, saj so Slovenci prvačili tako med posamezniki (Zirovnik) kot med moštvi (Rog).

NOGOMETNO PRVENSTVO SLOVENIJE

Zadnje kolo slovenske nogometne lige se ni tako končalo, kot je večina predvidevala. Letošnji prvak Branik (iz Maribora) je s težavo porazil Ljubljano. Mariborska enajstorica spada že nekaj let med najboljše v Sloveniji, toda letos je prvič osvojila naslov prvaka. Rudar je v Ljubljani zmagal proti Krimu in si tako zagotovil častno drugo mesto. Iz slovenske lige izpadeta Jesenice in Slovan; tej nevarnosti pa sta se izognili moštvi Izole in Grafičarja.

Končna lestvica:

Branik	22	17	2	3	74:26	36
Rudar	22	14	3	5	58:31	31
Kladivar	22	12	4	6	48:40	28
Maribor	22	11	5	6	48:33	27
Ljubljana	22	11	4	7	44:36	26
Triglav	22	9	4	9	43:43	22
Sobota	22	9	3	10	66:58	21
Krim	22	7	5	10	41:43	19
Izola	22	5	6	11	28:45	16
Grafičar	22	5	6	11	33:57	16
Slovan	22	4	7	11	26:50	15
Jesenice	22	3	1	18	30:86	7

SPORT PO SVETU

Atletika — Poljak Piatkowski je v Varšavi postavil nov svetovni višek v metu diska (59,91 m). Prejšnji višek je dosegel leta 1953 Američan Gordien (59,28 m).

Kolesarstvo — Charly Gaul je zmagal tudi na letošnji dirki po Luksemburgu.

Sah — Na turnirju v Zürichu je zmagal Talj. Gligorić je bil drugi.

Nogomet — V prijateljski tekmi v Splitu je tamkajšnje moštvo Hajduk premagalo Dinamo iz Moskve z 2:0 (0:0). Oba gola je zabil Bego.

Petnajst let kasneje je dr. Tonkli vložil na seji goriškega deželnega zbora petico, naj se ustanovi na nižji gimnaziji popolnoma slovenske in italijanske vzporednice. Višji razredi naj bi še ostali skupni z nemškim učnim jezikom. Borbeni dr. Lavrič je že 1870. zahteval v goriškem deželnem zboru, naj se vsi predmeti poučujejo v materinščini. Vlada se je zganila in je vrgla Slovincem drobtinico: dovolila je slovensko in italijansko pripravnico za srednje šole.

Ni niso pomagali podpisi vseh slovenskih občin, ni nastopi poslancev v zbornici. Nemška vlada je ostala trmasta do leta 1882. Tedaj je minister pristal, da se odprejo v Ljubljani, Kranju in Celju slovenske gimnazije; v Mariboru, Celju in Gorici pa samo nižje vzporednice. Taaffe in njegov naslednik Windischgrätz so obljubljali vzporedne razrede tudi po drugih mestih, toda brž ko je vlada rešila svojo večino v parlamentu, je besedo snedla.

Le na ljubljanski realki je dovolila, da se poučuje verouk v 1. in 2. razredu v slovenščini. Idrijska realka je bila izjemoma v nižjih razredih utrakvistična. Ljubljanski škof se je spričo teh dejstev odločil za samostojen korak: ustanovil je v št. Vidu pri Ljubljani zasebno popolno slovensko gimnazijo. Profesorji so brž pripravili učbenike, da se ni več mogla vlada izgovarjati, češ da ni na razpolago šolskih knjig. Zato je dovolila leta 1907 — takrat so se že pojavili zapletljaji na Balkanu — da se smejo na kranjskih gimnazijah poučevati stranski predmeti v slovenščini. Za zgodovino, zemljepis in matematiko je pa izšel izrecen ukaz, da se mora še nadalje poučevati v nemščini.

Na Primorskem je narod leta 1910 pod

vodstvom dr. Gregorčiča sklenil, da se opre na lastne moči. Sklicano je bilo zborovanje, kjer so se posvetovali o ustanovitvi slovenske zasebne gimnazije v Gorici. Vsa javnost je z veseljem pozdravila ta načrt. Začeli so se nabirati prostovoljni prispevki; profesorji so se javili za brezplačno poučevanje; prostori so že bili pripravljeni v Šolskem domu. Vlada se je nahajala v zadregi, posebno še, ker so tudi goriški Italijani sklenili, da ustanove svojo zasebno gimnazijo. Nemci so se zbal, da se jim izprazni njihova srednja šola in poruši nemški most do Adrije. Zato je dovolila isto leto, da se sme odpreti v prvem razredu slovenska in italijanska paralelka, toda več kot petdeset dijakov se ne sme vpisati. Še vedno je moralo zatorej 60 slovenskih in 63 italijanskih dijakov obiskovati nemško srednjo šolo.

Napori za popolno osamosvojitve srednjih šol so se nadaljevali. Najprej je izginilo omejeno število. Poleti 1913 je pa šolska uprava izdala odlok, da se z naslednjim letom ustanovi v Gorici popolna slovenska klasična gimnazija. Ze v prvem letu je imela štiri razrede in kar 345 dijakov.

Na Kranjskem, kjer so že imeli popolne gimnazije z osmimi razredi, je bila v zadnjih dveh letih nemščina pri večini predmetov še vedno učni jezik. V Trstu je pa vlada pustila še vse pri starem, to se pravi v me-

Šport v Trstu

ODBOJKARSKO PRVENSTVO

Prejšnji tork so se zaključile tekme za žensko odbojkarstvo prvenstvo slov. srednjih šol v Trstu. Najboljše mesto si je zagotovila ekipa Trgovske akademije. Odločilne tekme med Trgovsko akademijo in Klasično gimnazijo ni bilo, ker so nekatera dekleta z gimnazije obolela.

Posamezne tekme so se takole zaključile: Realna - Klasična 2:1 (5:15; 16:14; 7:15). Klasična - Učiteljske 2:0 (15:13; 15:10). Realna - Učiteljske 2:1 (15:11; 7:15; 15:12). Trgovska - Realna 2:0 (15:4; 15:2). Trgovska - Učiteljske 2:0 (15:3; 15:4). Trgovska - Klasična 2:0 (brez tekme).

Končna lestvica: 1. Trgovska akademija 6 točk; 2. Klasična gimnazija 4; 3. Realna gimnazija 2; 4. Učiteljske 0.

V Sv. Križu so bila v nedeljo srečanja za turnir Med dvema ognjema. Nastopila so moštva iz Nabrežine, Sv. Križa in s Proseka.

Izidi so bili tile: Nabrežina - Sv. Križ 2:1, 0:1; Sv. Križ - Prosek 2:0, 1:0; Prosek - Nabrežina 2:1, 1:0. Končno zmago je torej odneslo moštvo iz Sv. Križa.

DEŽELNO PRVENSTVO V PING-PONGU

Deset slovenskih pingpongašev se je skupaj z italijanskimi gojitelji te športne panoge udeležilo turnirja, ki je veljal za deželno prvenstvo neregistriranih igralcev. Velik uspeh je dosegel Skedenjč Merlak, ki je premagal vse nasprotnike in zasedel prvo mesto. Poleg njega so dosegli še lepe uspehe: Patrizio, Sosič, Hrevatin (vsi trije Skedenj), Ukmar, Cibic (oba Prosek) in Cesarec (Pregarc). Od italijanskih igralcev je bil najboljši Runco, ostali niso dosegli zadostnega števila točk, da bi se lahko v nedeljo pomerili v Gorici z najboljšimi goriškimi in videmskimi mojstri bele žogice.

Končni vrtni red: 1. Merlak, 2. Runco, 3. Patrizio, 4. Cesarec, 5. Sosič, 6. Ukmar, 7. Cibic, 8. Hrevatin. Ti igralci imajo pravico nastopiti v Gorici.

86

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

šanci nemškega in italijanskega jezika. Le v Kopru je obstajalo že od leta 1875 moško učiteljske s tremi oddelki: slovenskim, italijanskim in nemškim. L. 1909 se je slovenski oddelek preselil v Gorico v Gregorčičev dom. Imel je že 135 dijakov. Obstajalo je tudi žensko učiteljske s slovensko-nemškim in italijansko-nemškim oddelkom. Tako se je tik pred prvo svetovno vojno vsaj delno končala polstoletna pravda za najosnovnejše pravice v materinem jeziku na srednjih šolah.

Zaradi germanske zagrizenosti in nerazumevanja dunajske vlade in vladarja samega pa bitka ni bila še dokončno izvojevana. In to je bil tudi eden izmed mnogih vzrokov, ki so budili med podložnimi narodi nezadovoljnost in odpor proti krivicam. Zato tudi se je zamajal in potem zrušil habsburški prestol.

Politika po vrvi

Medtem ko izhaja ta oris Habsburžanov in njih države, mi je že marsikdo dejal in celo pisal, da je zgodovinska slika cesarja Franca Jožefa podana v preveč temnih barvah. Na take ugovore pojasnujem, da ima moj poljudni opis propada centralne evropske velesile predvsem namen pokazati, kako pripelje zgrešena politika, nasprotujoča težnjam narodov, do propada in končne ga zloma.

(Nadaljevanje)

1
Za
naše

n
a
m
l
a
i
š
e

G
u
s
a
r
j
i

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

Predstave na prostem v TREBČAH

V petek, 19. junija, ob 20.30
Marija Holkova: »PEPELKA«

V nedeljo, 21. junija, ob 20.30
Sremac-Kosar: »POP ČIRA IN POP SPIRA«

V torek, 23. junija, ob 20.30 v Prosvetni dvorani
na OPCINAH

Sremac-Kosar: »POP ČIRA IN POP SPIRA«

Predstave na prostem v NABREŽINI

V sredo, 24. junija, ob 20.30
Sremac-Kosar: »POP ČIRA IN POP SPIRA«

V četrtek, 25. junija, ob 20.30
Marija Holkova: »PEPELKA«

KROZEK SLOVENSKIH IZOBRAŽENCEV v
Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 26.
junija, ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/I.
Na sporedu je aktualno predavanje.

K. S. I. iz Trsta in Gorice sporočata, da je
izlet v Beneško Slovenijo, napovedan za 21.
junij, odložen, ker ni na razpolago nobenega
avtobusa.

Zanimivosti

• V Angliji so prodali doslej blizu 300.000 izvodov
Pasternakovega romana Dr. Živago. V začetku ma-
ja pa je izšla v angleščini knjiga Pasternakovih spo-
minov na lastno mladost. Napisal jih je pred roma-
nom Dr. Živago. Ilustrirana je z devetimi risbami
njegovga očeta. Obe knjigi sta izšli pri založbi
Collins-Harvill.

• Narodoslovci in sociologi z začudenjem ugotavlja-
jo, da so mladi rodovi v Izraelu tako biološko kot
psihično čisto drugačni kot njihovi predniki, ki niso
zrastli v Izraelu. Mladi so telesno močnejši, pod et-
nejši in pogumnejši, pogosto celo brezobzirni in si-
lovito samozavestni. Take jih je po mnenju znan-
stvenikov napravilo pionirsko življenje v neodvisni
državi, ki jih navdaja s ponosom in odgovornostjo.
Po podjetnosti in življenjskemu optimizmu spomi-
njajo mladi Izraelci na Američane. V Izraelu živi
15% Judov iz vsega sveta.

• Javnost v Izraelu še vedno bojkotira nemške in
avstrijske filme. Leta 1957 so jih začeli sicer pre-
vajati, a so proti temu z uspehom nastopile organi-
zacije bojnikov in nacističnih žrtev. Zdaj vodita
zahodnonemška in avstrijska vlada pogajanja z Iz-
raelom, da bi spet dovolil uvoz njunih filmov.

SOLSKO OBVESTILO

Na Višji realni gimnaziji s slovenskim učnim
jezikom v Trstu se prično zrelostni izpiti dne 1. ju-
lija ob 8.30 s pisarno nalogo iz italijanščine.

ZAHVALA

Globoko ganjeni nad tolikimi izrazi soču-
stvanja ob tragični smrti našega dragega
sina

ADRIJANA ŠČUKE

se najlepše zahvaljujemo vsem, ki so nam
v žalostnih urah stali ob strani, se udeležili
pogreba, darovali vence in cvetje ali na ka-
kršenikoli način z nami sočustvovali.

Družina ŠČUKA,
stric VLADIMIR
in SORODNIKI

Trst, 18. junija 1959

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477